

Sport en tewerkstelling

Prof. Dr. Marijke Taks

*Departement Sport- en Bewegingswetenschappen,
Faculteit Lichamelijke Opvoeding en Kinesithapie,
KULeuven*

Inleiding

Tewerkstelling is een belangrijk thema op de politieke agenda, zowel op wereldvlak, als binnen de Europese Unie, als in België en Vlaanderen. Sport en recreatie zijn sectoren waarin de voorbije jaren heel wat nieuwe jobs tot stand zijn gekomen en bieden ook in de toekomst nog heel wat nieuwe werkgelegenheidskansen. Er zijn een aantal maatschappelijke tendensen die hieraan ten grondslag liggen.

Sport is een belangrijke 'industrie' geworden

Met de opkomst van de 'Sport voor Allen' filosofie in de jaren zestig zijn de meeste lidstaten van de Raad van

Europa een actief promotiebeleid gaan voeren ten aanzien van actieve sportbeoefening. Dit heeft de laatste 20 tot 30 jaar ongetwijfeld geleid tot een **toegenomen sportparticipatie**, die overigens in verschillende studies empirisch werd vastgesteld.

Sindsdien is sport een belangrijke 'industrie' geworden die zich zowel over de publieke, de vrijwilligers- als de commerciële sector uitstrekt.

Niet alleen sportdeelname, maar ook **het sportaanbod** heeft zich de laatste decennia uitgebreid, inclusief sporttoerisme^{1,3}.

Beide evoluties: 1) een verhoogde graad van sportdeelname en 2) een verruimd sportaanbod hebben geleid tot een **verhoogde economische activiteit** met betrekking tot sport en bijgevolg ook tot verhoogde tewerkstellingsmogelijkheden binnen de sportsector.

Thans stelt men vast dat er vanuit de sportsector een **toenemende vraag is naar professionalisering** teneinde zo effectief en efficiënt mogelijk te kunnen werken⁷.

Meer en meer wenst de sportsector op een professionele en kwaliteitsvolle manier tegemoet te komen aan de wensen en de noden van de leden en/of de klanten. In Vlaanderen hebben twee **decreten** bijgedragen tot tewerkstellingsmogelijkheden binnen de sportsector:

- het decreet van 7 december 1976 in verband met de erkenning van gemeentelijke sportdiensten en de subsidiëring van gemeentelijke sportfunctionarissen, en
- het decreet van 2 maart 1977 in verband met de erkenning en subsidiëring van landelijk georganiseerde sportverenigingen.

foto: Dienst Toerisme Knokke-Heist

Thans zijn beide decreten vernieuwd. De aangepaste decreten sturen onder meer aan op een verhoogde graad van professionalisering door diplomavereisten te benadrukken:

- het decreet van 5 april 1995 met betrekking tot de erkenning en subsidiëring van gemeentelijke sportdiensten, de provinciale sportdiensten en de sportdienst van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), stelt dat gemeenten en steden, provincies en de VGC nog enkel in aanmerking kunnen komen voor erkenning en subsidiëring indien zij regenten en/of licentiaten lichamelijke opvoeding, met een bijkomend brevet sportfunctionaris of een gelijkgeschakeld bekwaamheidsbewijs, kunnen aanstellen als sportfunctionaris (artikel 10).
- het decreet van 13 april 1999 houdende de erkenning en subsidiëring van sportfederaties stipuleert expliciet dat sporttechnisch geschoold personeel in dienst moet genomen worden.

Dit maar om aan te geven dat de wetgever in het verleden reeds tewerkstellingmogelijkheden in de sport ondersteund en gecreëerd heeft en recent ook aandacht besteedt aan de graad van professionalisering.

Wanneer we echter het thema sport en tewerkstelling in kaart willen brengen zijn er verschillende benaderingen mogelijk. Eerst en vooral kan men een **kwantitatieve en kwalitatieve analyse** maken van de tewerkstelling binnen de sportsector. In de tweede plaats kan men het effect van de (verhoogde) economische activiteit van de sportsector gaan bekijken **op de tewerkstelling in het algemeen**. Tenslotte kan men ook nagaan waar diegenen met een **specifieke sportopleiding**, met name regenten en licentiaten lichamelijke opvoeding, terecht komen **op de arbeidsmarkt**. Deze bijdrage zal voor elk van deze benaderingswijzen enkele tendensen weergeven. Voor een meer uitgebreide analyse over sport en tewerkstelling verwijzen wij naar een meer volledige publicatie over 'Sport en tewerkstelling'⁵ in de reeks 'Samenleving en sport', uitgegeven door de Koning Boudewijnstichting*.

Trends in de tewerkstelling in de sportsector in België (1981-1998)

De 'European Observatory on Sport Occupations' (EOSO), een werkgroep van het 'European Network of Sports Sciences in Higher Education' (ENSSHE), houdt zich sedert het midden van de jaren '90 bezig met de harmonisering van sportopleidingen, -kwalificaties en -beroepen op Europees niveau. In een recente studie over sport en tewerkstelling (Sport et Employ 1999) heeft EOSO getracht een kwantitatief en kwalitatief beeld te schetsen van sportberoepen en van sportactiviteiten in verschillende Europese landen. Als uitgangspunt voor deze studie wordt het schema gehanteerd zoals weergegeven in **figuur 1**.

De 'economische sportactiviteiten' of 'kernproducten' blijven beperkt tot dienstverlenende activiteiten die in direct verband staan met sportbeoefening, met name het ter beschikking stellen van sportinfrastructuur of -uitrusting en

Figuur 1

Economische activiteiten, noodzakelijk voor, of geïntroduceerd door sportbeoefening volgens de 'European Observatory on Sport Occupations'

Bron: Sport et Employ 1999: 14, grafische verwerking WES

de omkadering met betrekking tot sportbeoefening (diensten van sportverenigingen vallen hier uiteraard onder). Dit komt overeen met de categorie 92.6 van de NACE (Nomenclature des Activités de la Communauté Européenne). Dit is overigens de enige categorie in de officiële nomenclaturen waar sport geïsoleerd wordt. De activiteiten die hieronder geklasseerd worden, vertonen overigens geen homogeen karakter (aanwezigheid van sportverenigingen, commerciële sportondernemingen, professionele beroepssporters). Binnen de sportactiviteiten worden vier grote groepen onderscheiden die zowel management activiteiten omvatten, als de omkadering voor de organisatie, als de sportpromotionele activiteiten, met name:

1. beroepssport of spektakelsport
2. competitiesport
3. recreatiesport
4. aangepaste sport

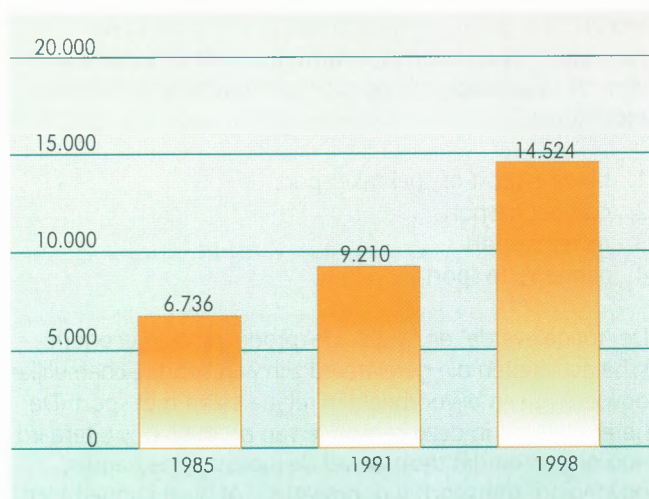
De 'toegeleverde' en 'afgeleide' producten zijn economische activiteiten die gerelateerd zijn aan sport. Lichamelijke opvoeding kan bijvoorbeeld in relatie staan met sport. De heterogeniteit in deze categorie van producten is uiteraard nog groter, omdat deze zowel de industrie, de handel, opvoeding, transport, e.d. omvatten. Al bij al kunnen hier zes grote groepen onderscheiden worden, met name:

1. ondernemingen gespecialiseerd in het bouwen van sportaccommodaties (stadia, gymnastiekzalen, zwembaden, golfterreinen, etc.);
2. de producenten van sportuitrusting en sportartikelen en de distributieondernemingen;
3. gespecialiseerde sportmedia;
4. de opvoedings- en vormingssector;
5. activiteiten met betrekking tot publieke sportadministratie;
6. de gezondheidssector.

De gegevens voor België werden in het kader van deze Europese studie, verzameld door Taks, Eyckmans & Willems.⁴ Hiervoor werden twee benaderingen gehanteerd. Enerzijds via een analyse van personen die: a) sport als beroep hebben en/of 2) beroepsactief zijn in de sportsector (zie figuur 2). Anderzijds werd de tewerkstelling in de sportsector geanalyseerd via een analyse van ondernemingen die actief zijn in de sportsector (zie figuur 3). Deze cijfers wijzen op een stijgende tewerkstelling in de sportsector in België. De 5.393 sportondernemingen waren in 1997 goed voor een tewerkstelling van 22.441 eenheden. Afhankelijk van de gehanteerde bron, wordt de tewerkstelling in de sportsector in België dus geschat tussen de 14.000 (analyse op basis van personen) en de 23.000 personen (analyse op basis van ondernemingen).

Hier dient echter opgemerkt dat in de statistieken van het NIS alleen sportberoepen en -activiteiten opgenomen worden wanneer het om een hoofdberoep of hoofdactiviteit gaat. Iedereen die vertrouwd is met de sportsector weet dat dit voor vele personen juist vaak om een bijberoep of nevenactiviteit gaat. Bovendien is de nomenclatuur met betrekking tot sportberoepen en -activiteiten in deze statistieken eerder 'eng' gedefinieerd. Er zijn ons inziens dus veel meer mensen in de sportsector tewerkgesteld dan de bovenstaande cijfers van het NIS weergeven.

Figuur 2
Personen met en zonder sportberoep in de sportsector in België in 1985, 1991 en 1998

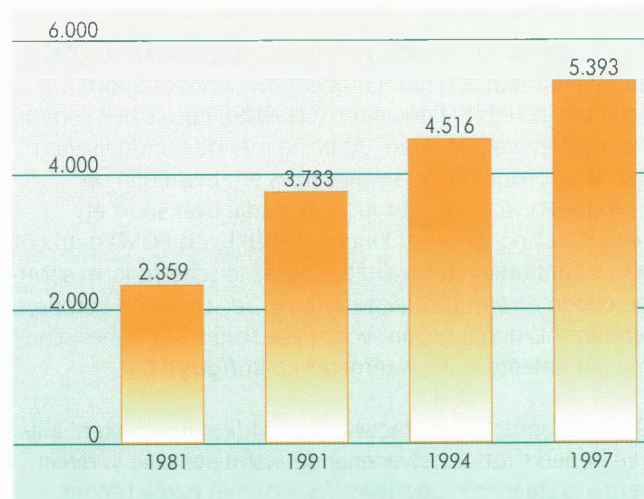

Bron: Beroepsenquête NIS, grafische verwerking WES

Vrijwilligers en professionelen in de sportsector in Vlaanderen

Een belangrijk en specifiek fenomeen binnen de sportsector zijn de vrijwilligers. Vooral de sportclubs en -federaties drijven op de inzet van vele vrijwilligers (ruim 180.000 in Vlaanderen). Binnen de **Vlaamse overheid** vinden we weliswaar op de verschillende niveaus (landelijk, provinciaal en lokaal) een tewerkstelling van ruim 4.000 banen⁶. De verhouding vaste en tijdelijke werknemers bedraagt hier ongeveer 90 % ten opzichte van 10 % seizoenpersoneel, jobstudenten, vrijwilligers. Zonder dit met harde cijfers te kunnen staven, zouden we durven stellen dat deze verhouding binnen de sportclubs en -federaties net omgekeerd is, namelijk 10 % effectief tewerkgestelden (hoofdzakelijk in sportfederaties) en 90 % vrijwilligers. Het is niet voor niets dat men deze **private non-profit sector** ook wel de 'vrijwilligerssector' noemt. Doch hier moet opgemerkt worden dat er een stijgende tendens is om deze vrijwilligers, vooral het sporttechnisch kader, te gaan bezoldigen, meestal onder de vorm van onkostenvergoedingen of soms ook uurvergoedingen. Van effectieve tewerkstelling is dus geen sprake, maar toch. In Vlaanderen speelt Het Vlaams Bureau voor Sportbegeleiding (VLABUS) een niet onbelangrijke rol wat betreft de formele - zij het vooral tijdelijke - tewerkstelling in sportclubs, -federaties en overheidssportdiensten, kortom in de non-profit sector. In 1996 stuurden zij een 700-tal gediplomeerde regenten en licentiaten lichamelijke opvoeding op pad om het sportaanbod te verzorgen. Voor de **commerciële sportsector** ontbreken voor Vlaanderen accurate tewerkstellingscijfers. Op basis van de gegevens van het NIS van 1997 wordt een schatting gemaakt van om en bij de 13.000 personen. De tewerkstelling in de commerciële sportsector wordt echter niet decreetaal ondersteund, zodat we hier eigenlijk kunnen spreken van een 'ongecontroleerde' expansie.

Figuur 3
Evolutie van het aantal ondernemingen in de sportsector in België in 1981, 1991, 1994 en 1997

Het effect van een verhoogde economische activiteit op de tewerkstelling in het algemeen

Dat de verhoogde economische activiteit van sport de voorbije twee decennia heeft geleid tot een verhoogde algemene tewerkstelling werd bevestigd door twee Vlaamse economische impact studies uit 1982 en 1996, die nagenoeg op identieke wijze werden uitgevoerd. Ook hier mag men niet afgaan op absolute cijfers omdat het slechts partiële cijfers betreft, namelijk het effect van de finale vraag naar sport in Vlaanderen op productie en werkgelegenheid voor heel België. In 1982 bedroeg het aantal voltijdse equivalenten in de andere tewerkstellingssectoren, geïnduceerd door sport 55.133. In 1996 berekende men 70.697 voltijdse equivalenten. Men kan dus spreken van een niet onaanzienlijke stijging van 28 % voltijdse equivalenten tussen 1982 en 1996.

De tewerkstellingssituatie van afgestudeerden in de lichamelijke opvoeding, sport en recreatie

De beroepsactiviteiten van afgestudeerden in de lichamelijke opvoeding analyseren is een andere manier om sport en tewerkstelling te gaan benaderen. De belangrijkste conclusies hier zijn het feit dat tewerkstelling in het onderwijs reeds geruime tijd een dalende trend vertoont. Men zou verwachten dat juist deze afgestudeerden de sportsector zouden vervoegen, doch ook deze doorstroming is eerder 'mager' te noemen, want vele regenten en licentiaten lichamelijke opvoeding vinden vooral een job buiten het onderwijs en buiten de sportsector. Verschillende oorzaken kunnen hieraan ten grondslag liggen: a) de sportsector heeft te weinig 'volwaardige' jobs te bieden (cf. supra vaak gaat het om een bijberoep of nevenactiviteit), b) andere sporttechnisch opgeleiden (VTS cursisten) vinden hun weg in de sportsector en c) nog al te vaak wordt er geen kwalificatie vereist om in de sportsector aan de slag te gaan. Het lijkt ons belangrijk om in de toekomst aandacht te gaan besteden aan dit fenomeen en ervoor te zorgen dat meer afgestudeerden lichamelijke opvoeding een job in de sportsector zouden ambiëren. De Vlaamse wetgever heeft hier reeds een eerste aanzet gegeven met het decreet over de overheidssportdiensten (5 april 1995) en het decreet over de sportfederaties (13 april 1999).

Besluit

Het in kaart brengen van tewerkstelling in de sportsector is allesbehalve eenvoudig. Sport is dermate verweven in het algemeen maatschappelijk gebeuren en in zowat alle economische sectoren dat 'zuivere' gegevens over sport en tewerkstelling quasi onbestaand zijn. In deze bijdrage werd getracht om via analyse van verschillende soorten bronnen het gegeven sport en tewerkstelling te schetsen. Bij de interpretatie van de resultaten dient men echter permanent rekening te houden met de beperkingen en de benaderingswijzen van de diverse bronnen. Algemeen kunnen we stellen dat alle cijfers in tijdstrendperspectief wijzen op een **toegenomen tewerkstelling in de sportsector en op een toegenomen werk-**

gelegenheid in het algemeen geïnduceerd door sport. Dit is een gegeven waar ook politici niet langer omheen kunnen. Een blijvende ondersteuning van de overheid om in de sportsector meer 'aantrekkelijke' en 'volwaardige' jobs te creëren zal de uitstroom van professioneel opgeleide regenten en licentiaten lichamelijke opvoeding tegengaan en **een verhoogde graad van professionalisering** stimuleren. Bovendien zal een toegenomen tewerkstelling in de sport ook de algehele economie ten goede komen.

Wat zijn nu de toekomstperspectieven met betrekking tot sport en tewerkstelling?

Een eerste aspect betreft het creëren van **meer 'volwaardige' jobs in de sportsector** zodat opgeleiden in de lichamelijke opvoeding het aantrekkelijk zullen vinden om in deze sector actief te blijven en de sector professioneel te ondersteunen. Een zinvolle denkpiste is hier ongetwijfeld deze van de **'flexibele opdracht voor de leraar lichamelijke opvoeding'** die naast een loopbaan in het onderwijs, een volwaardige, betaalde baan in sportclubs en/of federaties zou kunnen uitoefenen. In muziekscholen en conservatoria worden toch ook enkel gediplomeerde lesgevers aangesteld. Bovendien krijgen deze mensen dan een 'volwaardig' statuut aangeboden om deze opdrachten te vervullen. Onder impuls van de minister van sport, wordt het eerste pilootproject rondom de 'flexibele opdracht van de leraar lichamelijke opvoeding' dit schooljaar 2001/2002 opgestart.

Wellicht zal men in **sportorganisaties** (clubs en federaties) in de toekomst meer en meer komen tot **mengstructuren, waarin vrijwilligers en professionelen samenwerken.** Dit hoeft geenszins een bedreiging te zijn voor de vrijwilligers, integendeel, zij zouden dit moeten ervaren als een zinvolle ondersteuning.

Een andere belangrijke sector is het **sportief toerisme.** Deze sector zal ongetwijfeld in de toekomst nog aan belang winnen^{2,3}. Ook hier zullen opgeleiden in de lichamelijke opvoeding, sport en recreatie een belangrijke rol te vervullen hebben, wil men op een verantwoorde manier te werk gaan.

Tot slot

Tot slot willen we besluiten met enkele perspectieven die geformuleerd worden vanuit de Europese studie omtrent sport en tewerkstelling². Uit deze studie blijkt onder meer dat de professionele spektakelsport slechts een klein deel van de tewerkstelling voor haar rekening neemt, ook al is dit een groeiende sector. De **hoofdbrok van de tewerkstelling in de sportsector ligt bij de recreatiesport en het sportief toerisme.** Het gebruik van sport voor de integratie van minderheids-groepen wint aan belang en kan ook in de toekomst voor meer tewerkstelling zorgen. De studie berekende dat er in de 15 lidstaten van de Europese Unie een klein miljoen mensen actief zijn in de sportsector. De laatste 10 jaar wordt er een stijging waargenomen van om en bij de 50 %. Sport biedt dus wel degelijk nieuwe werkgelegenheidskansen.